

KONST OCH KULTUR PÅ LANDSBYGDEN SOM ETT STRATEGISKT VERKTYG FÖR HÅLLBAR UTVECKLING I KOMMMUNER

- guldkorn och tankenötter från två paneldebatter

INTRODUKTION

Konst och kultur som del av skapande av social och kulturell hållbarhet på landsbygden diskuterades av styrgruppen i projektet SKAPA Korsholm-Vörå inför paneldebatterna under vecka 8, 2026. Denna presentation återknyter nu till temat social och kulturell hållbarhet genom att beakta hur de aspekterna behandlades i paneldebatterna kring “Konstens och kulturens betydelse för landsbygden samt för barn och unga” under vecka 8, närmare bestämt 18 och 19.2.2026, i kommunerna Korsholm och Vörå.

Paneldebatterna gav deltagarna stort utrymme för fritt skapande i och med att innehållet skapades och byggdes på av deltagarna själva genom ett fishbowl-upplägg. I en analys av uttalandena från de inspelade paneldebatterna kan man ändå nu i efterhand se att konstundervisning, konst och kultur behandlas både som del av social och kulturell hållbarhet av deltagarna. Ett speciellt stort fokus lades på social hållbarhet, men även kulturell hållbarhet berördes, speciellt i paneldebatten i Vörå. Deltagarna var en blandning av politiker, tjänstemän, lärare i konstämnen och föreningsrepresentanter i respektive kommun. Svenska kulturfonden hade också en representant i båda panelerna.

INTRODUKTION

Här delges några uttalanden från paneldebatterna. Det visas också hur uttalanden rör social och kulturell hållbarhet. Förslaget här är en modell för kultur på landsbygden skapas genom av att kommunerna gör konstundervisning och inslag av konst och kultur på landsbygden till ett strategiskt verktyg för kommunens hållbarhetsarbete och insatser kring välmående och välfärd. En första ansats till frågor som tjänstemän kunde använda för att skapa en egen lokal modell för att arbeta med konst och kultur i kommunen på det föreslagna sättet presenteras i denna powerpoint. Förhoppningen är att man inom Korsholm och Vörå överväger att använda sig av konst- och kulturverksamhet i kommunala strategiprocesser med denna presentation samt hela SKAPA-projektets verksamhet som utgångspunkt.

En del ämnen som berördes under paneldebatterna lämpar sig dessutom som teman för vidare forskning. En strävan i SKAPA Korsholm-Vörå är också att ge underlag för forskning i konst och kultur på landsbygden.

Presentationen börjar med några klagörande definitioner, fakta och konstateranden, går vidare till de kommunalt relevanta aspekterna, går sedan över till det som rör forskning och avslutar med frågor om fortsatta initiativ samt en hälsning från SKAPA-teamet. I viss mån går även de kommunalt relevanta aspekterna och forskningsaspekterna in i varandra. Analysen är gjord av SKAPA Korsholm-Vörås projektarbetare Emma Wester.

FYRA DEFINITIONER PÅ HÅLLBARHET

Ekologisk hållbarhet fokuserar på att bevara och skydda miljön för nuvarande och kommande generationer. Det innebär att minimera negativ påverkan på ekosystem, bevara biologisk mångfald och använda resurser effektivt. Människans ekonomiska och materiella verksamhet anpassas till naturens bärkraft.

Social hållbarhet innebär att skapa samhällen som främjar rättvisa, jämlikhet och välbefinnande för alla dess medlemmar. Det innefattar skyddet av mänskliga rättigheter, stöd för mångfald och inkludering, samt skapande av trygga och hälsosamma samhällen.

Kulturell hållbarhet handlar om att bevara och främja kulturell mångfald, arv och identitet. Det inkluderar respekt för olika kulturer, skydd av kulturella platser och traditioner, samt skapande av en samhällsstruktur som stöder kulturellt välbefinnande.

Ekonomisk hållbarhet innebär en balanserad tillväxt som varken förstör naturresurserna eller ökar skuldbelastningen och som uppnås genom effektiv återanvändning och ansvarsfull användning av förnybara naturresurser. En hållbar ekonomi är grunden till social hållbarhet.

Källa: https://laraochleda.sfv.fi/sv/kapitel7/hallbarhet_fordjupning/, Svenska Folkskolans vänner, 26.5.2026

NULÄGET I KORSHOLM OCH VÖRÅ

Ungefär en tredjedel av barn och unga deltar i konstundervisning i Korsholm och Vörå

- Korsholm: barn åldern 7-18: 3205 st år 2025, totalt 28,8%
 - 15,1 % deltar i Grundläggande konstundervisning (2023, 14,7 %)
 - 8,3 % deltar i undervisning inom den fria konstundervisningen (2023, 7,8 %)
 - 5,4% deltar i Finlandsmodellens kreativa klubbar.
- Vörå: barn åldern 7–18: 982st år 2025, totalt 27%
 - 5,2 % deltar i Grundläggande konstundervisning (2023, 3,2%)
 - 14,6% deltar i undervisning inom den fria konstundervisningen.
 - 7% deltar i Finlandsmodellens kreativa klubbar.

CITAT AV FORSKARE

Dorothee Schulte-Basta, Åbo Akademi, socialpolitik

- Konst är en del av landsbygdens grundstruktur
 - Platser: Kulturhus, byagårdar
 - Relationer: Nätverk, identitet, samhörighet
 - Funktioner: Tillgång till verksamheten, synlighet, känslan av tillhörighet

Kenneth Nordberg, Åbo Akademi, samhällsvetenskap

- Konst och kultur stärker kapaciteten i lokalsamhället
 - Ökat utbud av konst och kultur ger ökad kapacitet på landsbygden.

DELTAGARNA OM NYTTA FÖR KOMMUNERNA

Konstundervisning ger:

- utveckling av kreativitet
- tillhörighet, ett sammanhang, stark och djup vuxenkontakt och ibland över lång tid
- en bra aktivitet också hemma i och med övning, utveckling av tålamod
- utveckling av individuell identitet och individuella färdigheter och förmågor
- anknytning till platsen och upplevelse av samhörighet och social delaktighet
- en möjlighet att bli en aktiv aktör i stället för en passiv mottagare

DELTAGARNAS INPUT OM VAD SOM BEHÖVS

Konstundervisning förutsätter:

- lite hjälp på traven av vuxna
- öppna dörrar till övningsutrymmen
- eldsjälar som upprätthåller verksamhet
- Plats för organiserat lärande, men också för det fria skapandet
- Att även barn som känner att de inte är tillräckligt bra för att vara med får en chans att prova
- Att kostnader täcks. Inom kultur och konst finns inte samma självklarhet kring att ta betalt som inom idrott. Uppträdanden tar man inte alltid betalt för.
- Att konstundervisning finns och är tillgängligt

DELTAGARNAS UTTALANDEN OM TILLGÄNGLIGHET

Tillgänglighet kan ses som en aspekt på social hållbarhet

Katarina von Numers-Ekman från Svenska Kulturfonden poängterade att kommuner behöver väga in på vilket sätt konstundervisning är tillgängligt i kommunen

Här något att beakta:

- Det finns alltid underrepresenterade grupper
 - Vilka är de i kommunen? Fråga att ställa sig:
 - Vem har vi ännu inte gett möjlighet att delta?

DELTAGARNAS UTTALANDEN OM TILLGÄNGLIGHET

- Typiska underrepresenterade grupper i konstundervisning:
 - Pojkar
 - Barn med invandrarbakgrund
 - Barn med funktionsvariationer
 - Jfr Dorothee Schulte-Bastas kommentar om att det avgörande inte är om det finns ett utbud eller inte, utan om människor faktiskt kan delta
 - Ytterligare fråga att begrunda
 - Vilka konstämnen är underrepresenterade? Det är också del av tillgänglighet.

DELTAGARNAS UTTALANDEN OM TILLGÄNGLIGHET

- Ann-Luise Bertell: Vi behöver nå så många som möjligt för att det är få som deltar regelbundet i kulturverksamhet
 - Lösningförslag av Ann-Luise:
 - Skicka skolbarn varje år till Wasa teater så att de barn vars föräldrar inte tar dem till sådant får ta del av teater den vägen
 - Jobba ännu lite mer med konst genom besök i skolorna

DELTAGARNAS UTTALANDEN OM LOKAL IDENTITET

Lokal identitet kan ses som en aspekt på social och kulturell hållbarhet

- Kultur är viktigt för vår identitet, men det kan i tonåren bli pinsamt att vara med i något. Det skiftar mellan vad som är ok att göra.
- Kultur är en enande kraft. Attraktiva byar är sådana där det finns konst, kultur och aktivt engagemang.
- Stolthet, jämlikhet och självbild. Kulturverksamhet och konst hör till skapandet av detta på landsbygden.
- Ukraina, man vill skydda kulturen för att värna om den ukrainska identiteten.

DELTAGARNAS UTTALANDEN OM LOKAL IDENTITET

- Finns en identitet hos bybon eller kommuninvånaren? Alfred Backa: En komiker vill kunna beskriva arketyper från en by. En typisk vöråbo kan han beskriva och det är inget positivt, säger han. Den typen av beskrivning är användbar för en komiker. Men han kan inte beskriva en typisk korsholmsbo och han skulle gärna vilja kunna det.
- Lokal identitet och identitetsskapande beskrivs ofta som att känna igen sig på olika platser. En annan möjlighet: Identitet som att bli till.

DELTAGARNAS UTTALANDEN OM LOKAL IDENTITET

Frågor att begrunda

- Identitet är inte statiskt för en individ. Hur kan man ge utrymme för olika typer av individer och olika skeden av individuell utveckling (exempelvis fas i tonåren) på vår plats? Exempelvis ordna konstverksamhet, göra den inkluderande men inte tvingande. I en del fall kan ju även konstverksamhet vara det som blir förlösande i en fas av livet,
 - Jfr Ann-Luise Bertells kommentar om att hon har sett så många komma till teatern eller revyn och hitta hem till sig själva.
 - Relevant att tänka på hur konstundervisning stöder individuell utveckling och skapande av en trygg identitet inom bildningen?
 - Jfr lokal identitet och identitetsskapande som att bli till. Finns det många olika sätt att bli till för ett barn som växer upp i kommunen? Sammanhang där ett barn kan komma att känna sig hemma eller möta sig själv?
 - Relevant att tänka på för Fritiden?

LOKAL IDENTITET

Frågor att begrunda

- Har kommunen ett rykte om sig om att vara ett ställe där det finns konst, kultur och aktivt engagemang? Och tänker kommuninvånarna så om sin kommun/sin by?
 - Jfr Konst och kultur som skapandet av stolthet, jämlikhet och självbild.
- Hur skapar man ett utrymme för och ett erkännande av olika kulturell tillhörighet på lokalt plan och hur får man det att erkännas som något som hör till platsen?
 - Detta är viktigt för trivsel, för individuell identitet och också för inflyttning
 - Jfr även ekonomisk hållbarhet
- Kan det vara så att man sällan kan beskriva en typisk kommuninvånare i en vidsträckt kommun, men att det är lättare att beskriva bybor?

LOKAL IDENTITET

Jämför också vikten av att kultur är del av kommunens strategi och:

- Konst och kultur som del av social hållbarhet och välmående
- Kommunen som möjliggörare
- Konst och kultur som del av individens och platsens identitet
- Konst och kultur som del av tillhörighet och samhörighet.

KULTUR SOM STRATEGISKT VERKTYG FÖR SOCIAL OCH KULTURELL HÅLLBARHET I KOMMUNEN

Deltagarnas uttalanden

Alfred Backa:

Det finns ofta tydliga målsättningar kring behov av ex. toppidrottare och föräldrar uppmuntrar till att nå mål inom idrott. Men, inga mål finns kring att skapa kulturprofiler från kommunens sida och det uppmuntras inte heller av föräldrar.

Detta gör att det inom kulturen/konsten inte heller byggs vägar till att bli bra/kunnig/framgångsrik. Hur kan man bygga förutsättningar för barn att utvecklas inom konst och kultur? Vilken port ska skjuta folk vidare? Det finns i sport, men inte inom kultur. Då ska man plötsligt komma på det själv.

KULTUR SOM STRATEGISKT VERKTYG FÖR SOCIAL OCH KULTURELL HÅLLBARHET I KOMMUNEN

Att begrunda:

- Kan prova på-aktiviteter, kulturläroplanen, kortare och längre kurser och grundläggande konstundervisning vara det som skapar förutsättningar att utvecklas inom konst?
- Vad behövs för att barn och unga också ska kunna utvecklas inom konst? Hur gör man de ungas utveckling synlig? Tävlingar? Utställningar/framföranden?
- Är det okej att förutsättningarna är sämre än inom sporten? Och att anseendet är sämre?

KULTUR SOM STRATEGISKT VERKTYG FÖR SOCIAL OCH KULTURELL HÅLLBARHET I KOMMUNEN

Enligt Kenneth Nordberg stärker konst och kultur kapaciteten i lokalsamhället. På landsbygden är det tunt med verksamhet. Ensidighet uppstår lätt. Konstpaletten är ofta begränsad. Ökat utbud ger ökad kapacitet på landsbygden.

- Ger mötesplatser och gemenskaper (vid sidan av annan verksamhet)
- Stöder kreativiteten. Konst och kultur är en kreativ verksamhet.
 - Kreativitet i sig ger framgångsrika och innovativa platser, enligt forskning.
 - Skapar olika synsätt och ger dem möjlighet att fungera på samma plats

KULTUR SOM STRATEGISKT VERKTYG FÖR SOCIAL OCH KULTURELL HÅLLBARHET I KOMMUNEN

Att begrunda:

- Hur stöder man en verklig öppenhet för mångfald?
- Hur gör man det möjligt för mångfald att existera och bli självklart?
- Hur får man fram olika synsätt och ger dem förutsättningar att fungera på samma plats?
- Hur motverkar man ensidighet och främjar mångfald?
- Mångfald som del av innovationskraft i exempelvis lokalt företagande och lokal politik samt för att öka kommunens attraktivitet och främja inflyttning
 - Jfr ekonomisk hållbarhet

UTTALANDEN SOM ÄR INTRESSANTA FÖR FORSKNING

Tankar om plats, identitet och utveckling

- exempelvis som del av kultur på landsbygden som aspekter av social och kulturell hållbar utveckling

Plats

- Platsbundenhet:
 - Som individens identitet
 - De som deltar gör inte platsen illa
 - Att höra hemma någonstans
 - Det kan också vara ett litet sammanhang, exempelvis en känsla av tillhörighet till byarevyn, som gör att man känner att man hör till platsen
 - Som platsens och gemenskapens identitet
 - Kulturen föds i byn
 - Kultur och plats kan inte skiljas åt. De sitter ihop.
 - Konst förenat och binder en till platsen
 - Kultur kan stå för trygghet i en tid av kriser och oro, ex. klimatoro

UTTALANDEN SOM ÄR INTRESSANTA FÖR FORSKNING

Plats

- Platsburenhet, ett begrepp myntat av Linda Ahlbäck
 - Som individens identitet
 - Att bära en plats med sig.
 - KAJ bär med sig kulturen och platsen Vörå
 - Språket som nyckeln till den kulturella identiteten
 - Dialekten, eller det dominerande språket om man kommer från annat land
 - Ann-Luise Bertell: har sett så många gånger när barn och unga har kommit till teatern eller nån revy och har hittat hem till sig själva

UTTALANDEN SOM ÄR INTRESSANTA FÖR FORSKNING

Plats

- Platsburenhet
 - Som platsens identitet
 - Konst och kultur som något som bär platsen: I platser som Vörå bärs mycket av det sociala livet upp av föreningar, lokalt engagemang och gemensamma mötesplatser -> relevant också för välfärd och livskvalitet och möjligheter att delta i samhället och för viljan att stanna och bo kvar
 - Konst och kultur är en del av den grundläggande samhällsservicen, alltså del av det som bär platsen.
 - Dorothee Schulte-Basta: Ett fåtal institutioner bär många sociala funktioner samtidigt. Om den sociala infrastrukturen försvinner så försvinner också den sociala sammanhållningen.
 - Det avgörande är inte om det finns ett utbud eller inte, utan om människor faktiskt kan delta
 - Jfr Ann-Luise Bertells kommentar om att vi behöver nå så många som möjligt

UTTALANDEN SOM ÄR INTRESSANTA FÖR FORSKNING

Plats

- Platsburenhet
 - Som platsens identitet
 - Landsbygd har ofta en stark identitet, starkare än städer. Men, svaga institutioner.
 - I Vörå finns mycket kultur, men det blir inte till statistik för det är inte ordnat av institutioner.
 - Ett exempel på en viktig faktor att beakta är om kultur ingår i kommunstrategin.
 - Sonja Backlund: För barn behövs en regelbunden verksamhet. Det behövs en institution av nåt slag.
 - Kenneth Nordberg: Konst och kultur stärker kapaciteten på landsbygden. Det motverkar ensidighet som ofta gör sig gällande på landsbygden.

UTTALANDEN SOM ÄR INTRESSANTA FÖR FORSKNING

Plats

- Platsburenhet
 - Som att platsen bär individen och hens utveckling
 - Kommuner behöver levande sociala rum, dvs sociala rum som bär dem, inte bara utrymmen.
 - Hur håller man platserna som finns levande?
 - Kommunen som möjliggörare, speciellt för barn och unga. Mångfald i utbud är viktigt att säkerställa.
 - Att känna tillhörighet till en plats som bär vidare.
 - Kultur ska ses som ett strategiskt verktyg för social hållbarhet och välmående
 - Konst kan utveckla ett barns förmåga och färdigheter
 - Musik utvecklar exempelvis motoriken och tålamodet, det kan också vara att våga stå inför publik
 - Bygger för att klara också andra sammanhang, exempelvis en offentlig debatt

AVSLUTANDE FRÅGOR

Kan man koppla konst och kultur till Vörås kommunstrategi som exempelvis del av insatser kring välmående, välfärd och/eller kulturell och social hållbarhet?

Kan man koppla konst och kultur till arbete med kulturell och social hållbarhet i Korsholm? Kan man väga in konst och kultur som insatser kring välmående och/eller kulturell och social hållbarhet i uppgörande av följande kommunstrategi?

Kan forskningsvinklingar hittas kring konst och kultur på landsbygden för att exempelvis lyfta vikten av verksamheten, synliggöra effekter och tydliggöra vad konst och kultur har för betydelse för landsbygden och dess befolkning? Och för att eliminera forskningsluckor inom ämnet samt möjliggöra tillämpning av forskningsresultat i konkret utveckling i kommunerna?

AVSLUTANDE HÄLSNING

Citat från inledningen i denna presentation:

”Förhoppningen är att man inom Korsholm och Vörå överväger att använda sig av konst- och kulturverksamhet i kommunala strategiprocesser med denna presentation samt hela SKAPA-projektets verksamhet som utgångspunkt.”

SKAPA Korsholm-Vörås projektarbetare tackar för gott samarbete under projekttiden och önskar samtliga involverade lycka till med fortsatt utvecklingsarbete!